

УДК 821.161.2'42

**БІБЛІЙНІ АЛЮЗІЇ В ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ
ВАСИЛЯ ГЕРАСИМ'ЮКА**

У статті розглянуто біблійні алюзії як художньо-стилістичний прийом, який через натяк на біблійний текст, сюжет або образ поглиблює сприймання поетичного тексту, виявляє інтенції автора. Підкреслено, що біблійні алюзії, окремо або в комплексі з релігійною лексикою, в аналізованих поезіях підсилюють їх філософське звучання, відображають християнське світобачення автора, є однією з характерних рис ідіостилю поета.

Ключові слова: *біблійна алюзія, інтертекстуальність, текст, прецедентний текст, релігійна лексика.*

Біблія – “Сія Книга вічная, Книга Божія, Книга небесная” (Г. Сковорода) – із часу своєї появи в усі часи й у всіх християнських культурах привертає до себе увагу. Особливо зростало зацікавлення біблійним матеріалом у “найбільш драматичні періоди”, тоді Біблія використовувалася в ролі “своєрідно абсолютизованої системи онтологічних та аксіологічних координат, крізь призму яких оцінювався загальнолюдський зміст реальних трагічних подій” [1, с. 31]. Біблійні тексти як “першотексти”, на думку науковців, “можуть сприйматися як «літературний канон»”, належать “до прецедентно «сильних»”, що “вирізняються культурною значущістю для багатьох народів” [11, с. 3].

Закономірним у цьому контексті є звернення до Святого Письма, біблійних образів і мотивів як в українській культурі загалом, так і в літературі зокрема. “Визначальною рисою національної рецепції Біблії було те, що протягом усього історичного існування української літератури вона перебувала у прямому зв’язку з першоджерелом” (І. Бетко), особливо простежується безперервна традиція рецепції біблійних образів і сюжетів в українській поезії, що сприяє збагаченню її “образного мислення” [2]. Дослідниця виділяє таких письменників, як Іван Вишенський, Лазар

Баранович, Г. Сковорода (літературно-філософська спадщина якого “ознаменувала завершення цілої епохи в освоєнні насамперед духовного, але також і художнього світу Біблії”), Т. Шевченко (твори якого “стали тим ціннісним орієнтиром, на який рівнялися всі наступні українські інтерпретатори Святого Письма”), П. Куліш, І. Франко, Леся Українка, П. Тичина, Я. Савченко, М. Філянський, Уляна Кравченко, Б.-І. Антонич, поети української еміграції Є. Маланюк, Олег Ольжич, Михайло Орест, шістдесятники М. Руденко, В. Симоненко, В. Стус, І. Драч, Д. Павличко, Л. Костенко, вісімдесятники І. Малкович, І. Римарук, О. Пахльовська, О. Забужко, О. Жупанський, поети сучасної української діаспори В. Янів, В. Вовк та ін., підсумовуючи, що “освоєння проблематики і своєрідної поетики Святого Письма в контексті національної історії та європейської літературної традиції відкривало великі можливості щодо вияву творчої індивідуальності українських митців” [2]. Закономірно, що цей перелік можна продовжити.

Одним із найоригінальніших представників покоління “вісімдесятників”, яке розвиває “традиції високої духовності” [2], є Василь Герасим’юк. Його лірика “засвідчує високий рівень поетичної ідентичності, яка культивує культорологічні ремінісценції, виплекані давніми традиціями українського мистецтва” (Т. Кремінь) [13, с. 75]. На “рясноту інтертекстів, що вбирає в себе як вічні символи і мотиви, так і дивовижний спектр алюзій, ремінісценцій, парафраз, стилізацій тощо”, уміле використання та роль у творчому доробку В. Герасим’юка (зокрема в “Київській повісті”) алюзій із поезій Т. Шевченка, В. Стуса, Л. Кисельова, А. Малишка, Б.-І. Антонича, П. Тичини, а також із творів закордонних письменників, міфів інших народів указує літературознавець Ю. Ковалів, зазначаючи: “Делікатно використаний В. Герасим’юком інтертекстуальний прийом виводить поетичну думку у семантичне поле особливої філософської напруги” [9, с. 3].

“Наскрізну біблійність” поетичного доробку В. Герасим’юка, яка “вперше себе виявила – без огляду на цензуру” в третій книзі “Космацький узір” (1989 р.), підкреслює В. Неборак [14]. На зв’язок із Біблією, роль важливих біблійних міфологем у структурі Герасим’юкового поетичного тексту та

християнське світобачення автора указує й В. Копиця на основі аналізу поетичних збірок поета, опублікованих упродовж 1982–2003 рр. [12].

Мета запропонованої статті – проаналізувати біблійні алюзії в поетичному мовленні В. Герасим'юка на матеріалі збірки “Папороть” (2006 р.) [5], яка в такому ключі не була предметом мовознавчого аналізу, звернувши увагу на лексико-граматичні маркери біблійної алюзії та її функціонально-семантичне навантаження в тексті. Наше дослідження виконано в руслі актуальних мовознавчих студій. Останнім часом українські лінгвісти активно вивчають вплив Біблії на українську мову, здебільшого аналізуючи біблійні крилаті вислови (А. Коваль) [10], біблійноонімну фразеологію (В. Денисюк) [7], трансформацію біблійних висловів у художньому тексті (М. Скаб) [15], біблійні алюзії як засіб вираження авторського задуму (Ж. Колоїз) [11] тощо.

Біблійну алюзію слідом за Ж. Колоїз розуміємо як “перенесення біблійної події, персонажа, явища, властивості і т. ін. у новостворений текст, у якому алюзивний репрезентант виступає знаком ситуативної моделі, що з нею асоціативно співвідноситься спродукований мовленнєвий витвір” [11, с. 3].

В аналізованій поетичній збірці В. Герасим'юка біблійні алюзії посідають окреме вагоме місце як частина релігійних алюзій та є одним із виявів інтертекстуальних зв'язків. В. Герасим'юк належить до тих письменників, які глибоко знають не лише Святе Письмо, але й твори святих отців церкви, філософів, які розкривають вічні проблеми буття крізь призму християнства. Це підтверджує аналіз його поетичних текстів, що зчаста містять цитати із таких творів. Так, поезія “Вибір” має за епіграф слова Августина “*Якби я знав себе, я знав би і Тебе. Блаженний Августин*” [5, с. 33], а вірш “Сад” починається епіграфом із катехитичного тексту: *Що таке рай? Рай – це гарний сад (Із підручника для недільних шкіл)* [5, с. 207]. Пор. також: *Не творить на світі Бог жодних див (за Декартом), / щоби – за Декартом – свободу не ущемити* [5, с. 15]. Частотним у віршах В. Герасим'юка є образ св. Юрія, мученика і воїна (однієї з найвідоміших постатей у християнському світі), який є покровителем України і до якого звертаються з проханням про здоров'я, допомогу й заступництво в боротьбі з ворогами рідної землі. Він

актуалізується передовсім через оніми *Юрій Змієборець, Георгій, Переможець*, зокрема і в назві поезії “Пси Юрія Змієборця”, або через натяк, як-от у рядках: *...душа корчиться змією під списом* [5, с. 266] (на іконах св. Юрій зображений верхи на коні і вбиває списом змія, символізуючи перемогу над дияволом).

Щодо суто біблійних алюзій, то їх використання у творах В. Герасим'юка має свідомий характер, що підтверджує сам автор: “Ми не можемо творити поза Біблією, бо маємо в наших генах досвід попередніх поколінь, котрі були християнами”, “Творення поезії поза Євангелією вже не існує” [4, с. 27]. Дуже цікавою є розмова з В. Герасим'юком, записана Т. Прохаськом, з якої довідуємося, як поет уважно вчитується у Святе Письмо, розмірковує над широко і менш відомими крилатими біблійними висловами, а також пояснює біблійне підгрунтя містерії “Єзавель” [8, с. 26-27, 34]. Таким чином, біблійна алюзія є невід'ємною частиною авторського поетичного задуму, припускаємо, що біблійний текст міг бути й першопоштовхом до написання окремих текстів.

Насамперед упадає у вічі пряма алюзія, як-от уживання назви біблійних книг у заголовку сюжетної поезії “Старий Завіт”, у якій ідеться про випробування, пережиті батьком поета на засланні. Номінація *Старий Завіт*, винесена в назву, на наш погляд, розширює обрії сприймання описаної події, ставлячи її в ширший, біблійний, контекст, натякає на описані в Старому Заповіті випробування, що випали на долю Божого народу. У самому тексті більш частотним є онім *Книга* на позначення Біблії, яка виконує роль оберега від злих і добрих духів, допомагає в нелюдських умовах зберегти людське обличчя: *Мій тато у тифозному бараці / читав **Старий Завіт**. А поруч труп / лежав. Іще вчорашній. Наче зруб, / зіяв барак. Не винесли і вранці, / і тато **Книгу** між собою й ним поклав. ... / Ще мертво спали і живі. Тому / почув мій тато кроки. Руку потай / поклав на **Книгу**. І побачив постать / в бараці – наближалась у диму, / нагадуючи здалеку Чугайстра... [5, с. 151]; Вони приходять, коли мертво ми / спимо. І **книга** захищає ложе. / І добрі, й злі. Ніхто з них не pomoже, / коли вже нам несила бути людьми [5, с. 153].* Особливе ставлення до Святого Письма поет виявляє в поезії “Комуналка на

Франка”: ... і мене особисто зворушує клятва на **Біблії**, / бо я добре знаю, / що клятва значить на нашій кухні... [5, с. 21].

Згадування окремих біблійних книг у поетичних текстах В. Герасим'юка супроводжується їх цитуванням. Так, один із віршів починається епіграфом-цитатою з Євангелія від Матвія: *Стережіться, щоб ви не погордували ні одним із малих сих, бо їх ангели у небі видять лице Отця мого, що на небі (Мтв. 18: 10)* [5, с. 193]. В іншому тексті рядки з біблійних книг подано курсивом (ми їх виділяємо підкресленням, а текст наводимо повністю для кращого розуміння того, наскільки вагомими в поетичній канві є бібліїзми для розуміння межового стану ліричного героя, який, з одного боку, розуміє, що в житті зчаста керує випадок, не все залежить від волі Бога, але все-таки покладається на Боже милосердя): *Я написав книгу зневіри. / Вимовив / тільки ім'я – немов ступив на карниз. / Далі – **Еклезіаст: час і випадок / понад усе** – я не дивився вниз. / І над проваллям не співав, як у крилосі. / В жито не знати чиє / не відповз назад. / Наостанку **Осія: не жертви, а милости.** / Тільки ім'я і відривання п'ят* [5, с. 113]. Порівняння з першоджерелом (*Знову я бачив під сонцем, що біг не у скорих, і бій не в хоробрих, а хліб не в премудрих, і не в розумних багатство, ні ласка – у знавців, - а від часу й нагоди залежні вони!* [Екл. 9: 11]; *Бо я милости хочу, а не жертви* [Осія 6: 6]) підтверджує, що рядки з Біблії (передовсім у першому випадку) не є точною цитатою, збережені лише семантично, а формально трансформовані задля органічного вплетення в поетичний текст, з вимог римування. Також припускаємо, що поет міг уживати їх із пам'яті.

Подібно автор уводить у поезію “Диптих” рядки зі старозавітної біблійної книги, але саме джерело називає в примітках: **Повторення закону: 5, 8* [5, с. 62]. Вислів, використаний В. Герасим'юком, належить до крилатих, пор. у біблійному контексті: *Не роби собі різьби й усякої подоби з того, що на небі вгорі, і що на землі долі, і що в воді під землею* [Втор. 5, 8], інший його варіант – церковнослов'янський: *не сотвори собі кумира* [10, с. 66]. У першій частині “відчитується” особистий досвід ліричного героя (автора), який не може повернутися додому, і тому його ангел, на перший погляд, мертвий, але

насправді лише “крило поламав золоте”, бо “ангел безсмертний”. Закінчується ця перша частина рядками *Тому і нема вороття, / немає дороги назад, / де ангел і сніг забуття, / і дім, і на гадові гад* [5, с. 61], а виділені лексеми із релігійним змістом *ангел, гад* формують антитезу, посилюючи напругу через натяк на вселенську боротьбу добра і зла. Згаданий відомий біблійний вислів ужито на початку другої частини: *Повторюєм щоразу: не роби / собі різьби й подоби**, але воїн / ні разу не відрікся від різьби / і неживим не підмінив живої. / В країні **демонів** старих і хворих / від розпаду рятує – не від ран / останню **душу** у слітих узорах / солярних шрамів, родових оман. / І так нам буде, як було, як є. / Не знамено хитнулось над юрбою, / **а гада він узяв на коніє, і гада він підняв над головою** [5, с. 62]. Він стає опорою для подальшого розгортання думки, змалювання образу воїна (через натяк на Юрія Переможця), який, хоч і змушений був удаватися до насильства, насправді ніколи не відрікся від ідеалів, переслідував благородну мету. Апелюючи до загальнолюдського культурного досвіду, автор виходить щонайменше на національні обрії, завершуючи поезію на оптимістичних регістрах. Біблійна алюзія і в другому фрагменті тексту співдіє з релігійною лексикою (*демон, душа*).

Уживання сакральних номінацій (*сповідь, причастя, гріх*) підсилює декодування та функціональне навантаження біблійних алюзій також у наступній поезії: *Без **сповіді**, без **причастя**, / невільник **гріха** навек, / волочачи своє щастя, / відходив двадцятий вік. / В смертельних кільцях здавила / історія, як **змія**. / На силу не встала сила. / **Хай буде воля Твоя*** [5, с. 14]. Двадцятье століття, позначене атеїзмом, історичними катаклізмами, асоціюється в поета з поняттям гріха, зла, уособленням якого в християнстві є змії. Згадку про змія-спокусника містить уже перша біблійна книга: *Але змії був хитріший над усю польову звірину, яку Господь Бог учинив* [Бут. 2, 3]. Завершення поезії – це рядки з Господньої молитви [Мт. 6, 10], які підкреслюють, що в усьому – воля Божа, на яку покладається, очевидно, і сам автор. У поезії “Навіть не фарсом трагедія стала – жартом” також є алюзія з Книги буття [2, 8]: *І насадив Господь Бог рай ув Едені на сході, і там осадив людину, що її Він створив*. Вона, на наш погляд, ужита для того, щоб показати,

яким болісним є пізнання, важким і недосяжним – шлях свободи. **Яблука райського саду зариті в кагати / на небі, де не страшні свобода і міти. / Щоби той сад обірвати, не треба літати. / Щоби не долетіти, треба летіти** [5, с. 14].

Наскрізне вживання біблійних алюзій у кожній строфі засвідчує вірш “Потоплений час”, у якому трансформовані біблійні вислови та інші сакральні номінації стають його семантичним осердям: *Ми зійшли на берег сновидінь, / плесо прозираєм вечорове: / стільки **вір, любовей і надій** / без **надії, віри і любови**. / Йдем на голоси осінніх псів, / щоб, відчувши псиний сопух дому, / як вони, змогли в краю такому / жити і **любити ворогів**. / Ще змогли і їхню восьму з нот / підхопити в мертвім безгомінні. / Нині небезпечна з насолод / навіть **не в збиранні й не в камінні** – / в дозі часу, що настав, і ти / радий тільки цій **біблійній** миті, щоб, як уві сні, не пропливти / цим століттям, як у тім столітті, / а зійти на берег сновидінь – / світ, як **дзвін**, хитнувши в сновидінні. / **Справа не в збиранні й не в камінні** – / час прозрінь потоплено, як **дзвін*** [5, с. 24-25]. Пор. у біблійному контексті: *А тепер залишаються **віра, надія, любов**, – оці три. А найбільша між ними – любов!* [1 Кор. 13. 13]; *А Я вам кажу: **Любіть ворогів своїх**, благословляйте тих, хто вас проклинає, творить добро тим, хто ненавидить вас, і моліться за тих, хто вас переслідує* [Мт. 5, 44]; *час **розкидати каміння і час каміння громадити*** [Екл. 3, 5]. Останній вислів позначає якісь зміни в суспільному житті [10, с. 121], а *біблійну мить* розуміємо як важливий, визначальний, віховий період.

Крилаті біблійні вислови, закономірно, найбільше впадають у вічі читачеві, навіть якщо вони в тексті й трансформуються. До таких легко “відчитуваних” алюзій належить така подія (і відповідно фразеологізм), як Страшний Суд (*І бачив я мертвих малих і великих, що стояли перед Богом. І розгорнулися книги, і розгорнулася інша книга, – то книга життя. І суджено мертвих, як написано в книгах, за вчинками їхніми. І дало море мертвих, що в ньому, і смерть і ад дали мертвих, що в них, – і суджено їх згідно з їхніми вчинками* [Од. 20, 12-13]), що присутня в уже згадуваних поезіях “Вибір” та “Сад”. У першому вірші йдеться про те, що в житті за свій вибір треба

платити, і зчаста це вибір “між Христом і всім”: *Був вибір між Христом і всім. Я вибрав, / але все інше вибрало мене. / Так я гадав. І також не зійшлося, / й до чого тут спів про час і звіт і суд?; Та вернімось до вибору. Прожити / без нього ні достатньо, ні ніяк / не вийде. Треба за таке **платити**. / чим **платити**? І коли? І як?* [5, с. 33, 34]. У другій поезії споглядання осіннього саду переплітається з роздумами про кінець життя: *День Суду не буде страшним, / а буде зимовим і тихим. / Над садом стоятиме дим / із хати журби, / а під ним / літатимуть **ангел** зі снігом* [5, с. 208]. Саме епіграф із катехитичного тексту та релігійна лексика (Суд, ангел) наштовхують нас на філософсько-богословське сприймання тексту.

До віршів, що акцентують на необхідності прощення, єдності, належить “Сонет прощення”. Окрім лексем сакрального змісту *Бог, Господь, Твій образ, Один, Спаситель, молитва, демон*, прочитання тексту в християнському ключі поглиблюють алюзії з Господньої молитви: *Хто **винуватцям простив**, крім Одного лиш?* [5, с. 47] (пор.: *І прости нам довги наші, як і ми **прощаємо** **винуватцям** нашим* [Мт. 6, 12]), Євангелія від Івана: *Хто зі Спасителем, той **народився звиш*** [5, с. 47] (пор.: *Ісус відповів і до нього сказав: “Поправда, поправді кажу Я тобі: Коли хто не **народиться згори**, то не може побачити Божого Царства”;* *Ісус відповів: “Поправді, поправді кажу Я тобі: Коли хто не родиться з води й Духа, той не може увійти в Царство Боже. Що вродилося з тіла – є тіло, що ж уродилося з Духа – є дух* [Ів. 3, 3, 5-7]), Еклезіаста: *Карб Святослава глибший і більший, ніж / все, що цей край досяг у **вітру ловитві*** [5, с. 47]. Вислів ловлення вітру, як впливає з Біблії, має значення “марнота”, “марна справа”, пор: *Краще бачити очима, аніж мандрувати жаданнями, – і також це марнота та ловлення **вітру**...* [Екл. 6, 9]. Автор у тексті курсивом виділяє рядки *народився звиш* (можливо, тому, що це біблійна цитата), які підкреслюють духовні здобутки на протигагу земним. На наш погляд, біблійні алюзії в цій поезії є основними ідейно-змістовими орієнтирами, які допомагають читачеві збагнути авторський задум.

Ця ж біблійна алюзія тричі повторюється в поезії “Ліс облетів за одну ніч. А ще вчора...”, виконуючи ключову роль: *Ніби я міг **вітру** раптові спинити. /*

Ніби я півстоліття їх не ловив [5, с. 48]; Хто заповів мені вітру ловитву, / хай би не повергав вої свої [5, с. 48-49]; Не зупиняв би в огні мить мою світлу / Хто розбудив окрадену на мить / і заповів мені ловлення вітру... [5, с. 49].

Пряма вказівка на вічні біблійні істини міститься в останній строфі вірша “Приснилося удосвіта: до хати...”: *Старий сюжет, де найлютіші звірі, / як смирні вівці або вірні пси / стають біля людей в любові й вірі, / а ті, кому подобу дав єси / Свою, / ті скаженіють [5, с. 54] (пор. у біблійному контексті: Бо всяка природа звірів і пташок, гадів і морських потвор приборкується, і приборкана буде природою людською, та не може ніхто із людей язика вгамувати, – він зло безупинне, він повний отрути смертельної! [Як. 3, 7-8]; І сказав Бог: “Створімо людину за образом Нашим, за подобою Нашою, і хай панують над морською рибою, і над птаством небесним, і над худобою, і над усею землею, і над усім плазуючим, що плазує по землі” [Бут. 1, 26]).*

У збірці “Папороть” вирізняється невелика за обсягом поезія “Не говоріть: Господи, Господи...”, яка належить до жанру молитви: *Не говоріть: Господи, Господи... / Кажу: Господи, Господи, / промовляй з бурі, / карай блискавкою, / але не приходь у тихому повіві – / хто витримає? [5, с. 74].* Вона наскрізь зіткана з біблійних алюзій і є виявом релігійності поета, який так зворушливо розмовляє із Всевишнім. Пор. у Біблії: *Не кожен, хто каже до Мене: “Господи, Господи!”, увійде в Царство Небесне, але той, хто виконує волю Мого Отця, що на небі [Мт. 7. 21]; Освітили вселенну Його блискавиці, - те бачить земля та тремтить! [Пс. 96, 4]; І Господь дасть почути велич голосу Свого, опускання ж рамена Свого покаже у гніві бурхливому та в огняному жерущому полум’ї, у бурі й дощі, та в камінні граді! Бо від голосу Господа буде лякатись Ашиур, що жезлом буде битий [Іс. 30, 30-31]; А Він відказав: “Вийди, і станеш на горі перед Господнім лицем. Аж ось переходитиме Господь, а перед Господнім лицем вітер великий та міцний, що зриває гори та скелі ламає. Та не в вітрі Господь. А по вітрі – трус землі, та не в трусі Господь. А по трусі огонь, – і не в огні Господь. А по огні – тихий лагідний голос” [1 Цар. 19, 11-12].*

Ліричний герой наступного вірша перебуває у стані відчаю, апелюючи до відомих біблійних постатей і подій: *Добре знаєш: ти не один / такий, ти не з інших лав. / Богопокинутість навіть Син / Божий пізнав./ Добре знаєш мовлене в тьму, / видихнуте, земне, / коли рветься голос: чому / Ти покинув мене? / Добре знаєш: ти не один / питаєш, як Божий Син. / Сліпороджений, зцілив кого, / першим побачив Його. / Світлом стало небо нічне. / Чаша не обмине* [5, с. 81]. Виділені біблійні алюзії, які корелюють із рядками книг Нового Заповіту (*А коло години дев'ятої скрикнув Ісус гучним голосом, кажучи: "Елі, Елі, лама савахтані" цебто: "Боже Мій, Боже Мій, нащо Мене Ти покинув?"* [Мт. 27, 46]; Про оздоровлення сліпородженого [Ів. 9, 1-41]; *Доки я в світі, – Я Світло для світу* [Ів. 9, 5]; *І, трохи далі пройшовши, упав Він долілиць, та молився, й благав: "Отче Мій, коли можна, нехай обмине ця чаша Мене... Та проте, – не як Я хочу, а як Ти"* [Мт. 26, 39]), допомагають авторові підсилити напругу поетичного тексту.

У поезії "Вірші", поштовхом до написання якої, очевидно, стали роздуми над рядками Святого Письма, В. Герасим'юк указує на біблійні алюзії підзаголовками до кожної строфи: (*старозавітний*) / *Звуться синами, й наладувавши човни, / й навіть стрибаючи з криком із верхніх палуб. / Сказано так: з каміння будуть сини. / Навіть коли не буде, що врятували б. / (новозавітний) / Як зіставляти будуть з кимось когось? / Хто більше вкрав? Закатрупив? Чуже чи наше? / Буде лиш так, тільки так: ти і Христос. / А як інакше?* [5, с. 82]. У "старозавітному" вірші – натяк на перехід Йордану згідно з Божим наказом Ісусові Навину, слугі Мойсеєвому (пор.: *І зробили Ізраїлеві сини так, як наказав Ісус, – і понесли вони дванадцять каменів із середини Йордану, як говорив Господь до Ісуса, за числом племен Ізраїлевих синів. І перенесли їх із собою до нічлігу, та й поклали їх там* [І. Н. 4, 8]), у "новозавітному" – на Страшний Суд, де кожен особисто (а не гуртом) відповідатиме за свої гріхи. Антонімічна пара *старозавітний – новозавітний* є також лексичним маркером використаного автором прийому антитези.

Назви поезій "Перше послання Дмитра з Кутів до галичан", "Друге послання Дмитра з Кутів до галичан" перегукуються із посланнями

св. апостола Павла. Використання форми релігійних послань зумовлює вживання християнського звертання *Браття і сестри!*, інших релігійних лексем (*богослужіння, слово Боже, духовна семінарія, гріх, Спаситель, брат, сестра, церква, молитися, храм*). У центрі – божевільний, який, як перші пророки, апостоли, говорить Богу правду. Можемо припустити, що під ним автор розуміє поета. У зверненні поета до галичан ідеться про проблеми сучасності (поневір'яння заробітчан за кордоном, п'ятику), передовсім про занепад духовності: *Коли мордували вашу церкву, / ви збиралися до купи в темному лісі / і молилися. / А що нині чините в храмі? / В и п о с т а в и л и свою правду про Спасителя / понад самого Спасителя* [5, с. 203]. Виділені останні рядки підкреслюють важливість духовних християнських цінностей, дотримання яких замінено обрядовістю.

Біблійні алюзії в поетичних текстах В. Герасим'юка стали основою кількох епітетів, напр.: *...остання отава в стайні біблійній встеляє моє сирітство* (“Пролог черешневих буколік”) [5, с. 84] (пор.: *І породила вона свого Первенця Сина, і Його сповила, і до ясел поклала Його, - бо в заїзді місяця не стало для них* [Лк. 2, 7]); *Тоді сади цвіли едемської надії...* (“Лубок”) [5, с. 97] (пор.: *І насадив Бог рай ув Едені на сході, і там осадив людину, що він її створив* [Бут. 2, 8]).

У поезії “Фреска” наскрізним і важливим для розуміння змісту (віри в стосунках) є повтор біблійної алюзії із євангельських книг про те, як Ісус іде по воді, а Петро мало не потонув, бо йому забракло віри [Мт. 14, 22-33]: *Коли я йшов до тебе **по воді**, / ти вірила тоді, і хвилі під ногами / були тверді, а ми легкі і молоді. / Я і тепер піду, і я пройду так само. / Звели мені **ніти** до тебе **по воді**. / **Господь** дорожню карту не дає, / бо **кожному своє**, щокроку хвилі м'якші. / ...**Звели до тебе по воді прийти*** [5, с. 105]. Крім того вживається теонім *Господь* та ще один сталий вислів – *кожному своє*, за походженням – перефразований біблійний афоризм (пор.: *Тоді каже Він їм: “Тож віддайте кесареви – кесареві, а Богові – Боже”* [Мт. 22, 21]).

Із відомим біблійним висловом *Спочатку було Слово, а Слово в Бога було, і Бог було Слово* [Ів. 1, 1] перегукуються такі рядки поезії В. Герасим'юка “Ars

Реторика”: *Плоть / не погасає – вічний лет, / коли Спаситель є поет, / а слово є Господь* [5, с. 109]. Вони допомагають, як нам видається, збагнути, як сам автор розуміє суть, призначення і відповідальність поетичного слова, яке, безумовно, перебуває в нерозривному взаємозв’язку з Богом, як і сам поет.

Отже, аналіз поетичного мовлення В. Герасим’юка засвідчує, що біблійна алюзія належить до улюблених художньо-стилістичних прийомів поета. В одному тексті зчаста вжито кілька біблійних алюзій, їх повтор. Окремі поезії повністю побудовано суто на біблійних алюзіях. Інтертекстуальні зв’язки з Біблією у віршах В. Герасим’юка мають свідомий характер, що підтверджують авторські примітки, виділені в тексті курсивом цитати зі Святого Письма та покликання на конкретні біблійні книги в тих випадках, коли вони можуть бути невідомі широкому колу читачів. Зазвичай біблійні алюзії представлені у формі трансформованих крилатих висловів. Вони поглиблюють розуміння поетичного тексту, “з першого сприйняття практично недоступного” [6, с. 45], дозволяють виявити творчий задум автора, окремо або в комплексі з релігійною лексикою в аналізованих поезіях підсилюють їх філософське звучання, відображають християнське світобачення автора.

Перспективним вважаємо дослідження в поетичному доробку В. Герасим’юка не лише біблійних алюзій, але й інших виявів інтертекстуальності як невід’ємної риси мовостилістичного митця.

Література

1. Антофійчук В. Біблійний контекст роману Івана Багряного “Сад Гетсиманський” / Володимир Антофійчук, Надія Карбунар // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць. – Випуск 321-322. Слов’янська філологія. – Чернівці: Рута, 2007. – С. 31-35.
2. Бетко І. П. Рецепція Біблії в українській поезії: деякі історико- і теоретично-літературні аспекти дослідження / І. П. Бетко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.lib.ua-ru.net/diss/cont/266485.html
3. Біблія, або книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту, із мови давньоєврейської й грецької на українську дослівно наново перекладена / [переклад І. Огієнка]. – Б. м. : Б. в., 1989. – 1524 с.
4. Бриних М. “Я проти того, щоби з Ісуса Христа робити українця...” / Розмовляв Михайло Бриних // Україна. – 1995. – Ч. 14. – С. 26-28.
5. Герасим’юк В. Папороть : [поезії] / Василь Герасим’юк; післямова, упорядкув. другого розд. і комент. К. Москальця; іл. І. Остафійчука. – К. : ВЦ “Просвіта”, 2006. – 328 с.: іл.
6. Голобородько Я. Поезія як інтелектуальний універсум: літературознавчий триптих / Ярослав Голобородько // Українська мова та література. – 2007. – Число 2-4, січень. – С. 45-57.

7. Денисюк В. Біблійноонімна фразеологія української поезії середини XVII ст. / Василь Денисюк // *Hungaro-ruthenica VII / Szerkesztette Kocsis Mihaly* (редактор Кочіш Мігай). – Szeged – Сегед, 2015. – 295, [1] с.
8. Інший формат. Василь Герасим'юк / упоряд. Тарас Прохасько. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2004. – 48 с.
9. Ковалів Ю. Поетичний космос Василя Герасим'юка / Юрій Ковалів // *Літературна Україна*. – 2003. – 6 лютого. – С. 3.
10. Коваль А. П. Спочатку було Слово: Крилаті вислови біблійного походження в українській мові / А. П. Коваль. – К. : Либідь, 2001. – 312 с.
11. Колоїз Ж. Біблійна алюзія як засіб вираження авторської інтенції в романі В. Шкляра “Залишенець. Чорний ворон” / Колоїз Ж. // *Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць*. – Вип. 659. Романо-слов'янський дискурс. – Чернівці : Чернівецький ун-т, 2013. – С. 3-9.
12. Копиця В. Є. Міфопоетична модель світу в поезії Василя Герасим'юка : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.01 “Українська література” / Копиця Вікторія Євгенівна ; Херсон. держ. ун-т. – Херсон, 2006. – 20 с.
13. Кремінь Т. Історіософський концепт лірики В. Герасим'юка / Тарас Кремінь // *Слово і Час*. – 2003. – № 10. – С. 71-75.
14. Неборак В. Поет “останніх речей”. Василь Герасим'юк і кінець міфології / Віктор Неборак // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litakcent.com/2011/09/02/poet-ostannih-rechej-vasyl-herasymjuk-i-kinec-mifolohiji/>
15. Скаб М. В. Семантичні трансформації біблійних висловів у творах Ліни Костенко / Скаб Марія // *Семантика мови і тексту : матеріали Міжнар. конф., 26-28 вересня 2012 р., м. Івано-Франківськ*. – Івано-Франківськ, 2012. – С. 572-575.

Оксана Цыпердюк

БИБЛЕЙСКИЕ АЛЛЮЗИИ В ПОЭТИЧЕСКИХ ТЕКСТАХ ВАСЫЛЯ ГЭРАСЫМЬЮКА

В статье рассматриваются библейские аллюзии как художественно-стилистический прием, который путем намека на библейский текст, сюжет или образ углубляет восприятие поэтического текста, выявляет интенции автора. Подчеркнуто, что библейские аллюзии в анализированных поэзиях, отдельно или в комплексе с религиозной лексикой, усиливают их философское звучание, отображают христианское мировоззрение автора, являются одной из характерных черт идиостиля поэта.

Ключевые слова: библейская аллюзия, интертекстуальность, текст, прецедентный текст, религиозная лексика.

Oksana Tsyperdiuk

THE BIBLICAL ALLUSIONS OF POETIC TEXTS BY VASYL HERASYMIUK

The article deals with the biblical allusions as an artistic and stylistic device which deepens the perception of the poetic text, reveals the intentions of the author through the hint of the biblical text, plot or the image. It was emphasized that the biblical allusions separately or in conjunction with the religious vocabulary in the analyzed poems strengthen the philosophical tone of the poems, reflect the Christian worldview of the author, are one of the characteristics of the idiostyle of the poet.

Key words: *biblical allusion, intertextuality, text, precedential text, religious vocabulary.*

Оубл.: Науковий вісник Чернівецького університету : збірник наукових праць. – Вип. 772. Романо-слов'янський дискурс. – Чернівці : Видавничий дім “РОДОВІД”, 2016. – С. 110-115.